

Ягеніч Лариса

кандидат педагогічних наук, доцент

кафедри іноземної та української мови

Кримського юридичного інституту ОДУВС

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Стаття присвячена визначенню сучасних тенденцій навчання іноземної мови у вищій школі. Серед них визначено: особистісну орієнтацію; міжкультурне спілкування; освітня автономія; мультилінгвізм; інтеграція; рівність; технізація. Сучасні тенденції навчання допоможуть ефективно організувати процес вивчення іноземної мови у вищій школі.

Ключові слова: *освітні тенденції, іноземна мова, студент, вища школа.*

Статья посвящена определению современных тенденций обучения иностранного языка в высшей школе. Среди них выделяем: личностное ориентирование; межкультурная коммуникация; мультилингвизм; интеграция; уровневость; технизация. Современные тенденции обучения иностранного языка помогут эффективно организовать процесс обучения английскому языку в высшей школе.

Ключевые слова: *образовательные тенденции, иностранный язык, студент, высшая школа.*

This article defines the modern tendencies in the process of foreign language learning in high school. They are: personal-oriented model of teaching, intercultural communication, multilinguism, integration, levels system, technical support, etc. All modern tendencies help us to make more effective the process of foreign language learning in high school.

Key words: *educational tendencies, languages, student, high school.*

Наша країна знаходиться на порозі вступу до Європейської співдружності. Проходить реформування вищої школи, що сприяє підготовці висококваліфікованих фахівців. Розвиток і функціонування освіти обумовлюється всіма факторами й умовами існування суспільства. Інтеграція освіти, культури і професійної діяльності веде для перегляду змісту, форм і методів навчання, появи якісно нового підґрунтя для розвитку особистості й формування її майбутньої професійної діяльності. Установлено, що

професійне навчання є складником соціальної професійно-педагогічної системи, яка характеризується широким діапазоном цілепокладання. У системі освіти поєднуються соціалізація, професіоналізація і персоналізація особистості фахівця. Тому необхідно забезпечити формування професійно-орієнтованої іншомовної комунікативної компетенції в процесі навчання державних службовців ділової англійської мови.

Вища школа що забезпечує професійний базис для студентів, становлення особистості, її психічний, соціальний розвиток, виховання гідного громадянина і професіонала своєї країни. Причому, тенденція до вивчення іноземної мови у вищих навчальних закладах спостерігається у всіх країнах Європейського Союзу.

У руслі досліджуваної проблеми конкретизуємо завдання освітнього процесу у вищій школі з урахуванням як вітчизняного, так і зарубіжного досвіду навчання студентів, а також сучасних світових тенденцій навчального процесу.

Отже, **метою** нашої статті є окреслення сучасних світових тенденцій навчального процесу з іноземної мови у вищій школі.

Сьогодні знання іноземної мови є важливою передумовою для особистих, культурних, професійних та економічних контактів, тому процес оволодіння іноземною мовою розглядається як особистісний розвиток студента. Тому слід акцентувати увагу на формування власне «комунікативної особистості», адже у студентському віці розвивається мовленнєве мислення. Студентам притаманне бажання поділитися думками, враженнями, отриманою інформацією. Їх абсолютно не лякає потік нової інформації, адже розвиток мозку характеризується високою зрілістю кори великих півкуль та підкоркових структур. Розвитку мозку в цьому віці обумовлює його значну пластичність, а отже, і високу чутливість до сприйняття вербальної інформації. Студент цілком готовий до сприймання та осмислення почутого/прочитаного/побаченого, а також адекватної реакції. Він прагне стати активним комунікатором у процесі спілкування для обміну інформацією.

Значне розширення можливостей спілкування – від монокультурного до міжкультурного сприяло визначенню стратегічної мети чинної програми [1], яка передбачає формування здатності студентів до ефективної участі у міжкультурній комунікації. Оволодіння соціокультурною інформацією забезпечить школяреві мобільність в опосередкованому та безпосередньому спілкуванні, взаєморозумінні на міжнародному рівні. Зауважимо, що повноцінний розвиток особистості можливий лише в діалозі культур.

Філософський словник поняття «розвиток» трактує наступним чином: передача практичної та пізнавальної діяльності, оволодіння знаряддями, знаннями, нормами поведінки, внесення вкладу в створення матеріальних і духовних цінностей. Розвиток проходить в процесі взаємодії людини із середовищем, у процесі навчання, виховання, оволодіння мовними засобами за рахунок включення в творчу діяльність, в результаті чого складається

усвідомлення і самоусвідомлення. Отже, коли говоримо про розвиток студента, то вкладаємо в це поняття самоусвідомлення себе як суб'єкта, зокрема навчальної діяльності, комунікативна спрямованість якої не лише орієнтується на особистість, але і будується на повазі до неї. Викладач та студент як мовленнєві партнери рівноправні: думки вчителя та учня рівнозначні.

Важливою рисою мовної особистості є її здатність та готовність до самостійного (автономного) та самоусвідомленого вивчення мови й засвоєння мовної культури – це визначає студента як активного суб'єкта навчального процесу.

Тенденція до освітньої автономії студента в умовах безперервності та наступності навчального процесу передбачає усвідомлення кожним студентом рівня сформованості знань, навичок та умінь [11]. Викладач створює умови для самостійної навчальної діяльності та пошуку стратегій оволодіння мовленнєвою компетенцією. Студент має постійно проявляти бажання до самовдосконалення в процесі оволодіння іноземною мовою [9; 10; 12].

На нашу думку, використання мовного портфеля у процесі навчання іноземної мови є цілком доцільне тому, що студенти з першого року навчання в університеті вчаться працювати самостійно, а також прагнуть до самовдосконалення, опановуючи якомога більше навчального матеріалу. При цьому намагаються самостійно себе контролювати, а мовний портфель допоможе їм зафіксувати власні успіхи. Викладач має можливість корегувати процес навчання, а також контролювати його в позаурочний час [2; 5].

Мовний портфель як засіб навчання не може замінити навчально-методичний комплекс, але передбачає постійне самовдосконалення особистості щодо вивчення іноземних мов та оволодіння «загальноєвропейськими компетенціями». Викладач матиме можливість поряд із самоконтролем з боку студента здійснювати зовнішній контроль самостійної роботи протягом пари, порівнювати отримані результати аудитивної діяльності із поставленою навчальною метою.

Обсяг самостійної роботи є великим. Якщо самостійна робота ведеться постійно, то вона безсумнівно сприяє кращому вивченню іноземної мови. Самостійна робота базується на правильній організації навчального процесу, зокрема навчальної діяльності в класі [11, с. 258].

Актуальною на сьогодні залишається проблема оволодіння іноземною мовою в умовах мультилінгвізму [4; 5; 10], зокрема асиметричного, що вказує на перевагу мови, якою студент мислить. Мовна компетенція білінгва є сумою компетенцій у двох сферах мов і може бути представлена у кількісно-якісних параметрах, перші з яких демонструють функціональну навантаженість мов у мовно-комунікативній діяльності індивіда (групи, соціума), а другі –

співвіднесеність продукованих мовною особистістю текстів з лінгвістичними та комунікативними нормами [6; 10]. Державна мова є українська, проте в сім'ях часто розмовляють іншими мовами, а це потенційно збільшує можливість кращого розвитку філологічного відчуття, створює базу для вивчення англійської мови та сприяє формуванню «мовної особистості», готової до спілкування в діалозі культур.

Вивчення іноземної мови ізольовано не має сенсу, так як без опори на рідну мову не можливо подати матеріал належним чином; задіюються знання студентів з географії, історії, культурології, народознавства, літератури тощо, а також вони одержують нову інформацію із циклу суспільно-природничих наук. Отже, міжпредметна інтеграція очевидна і необхідна для зацікавлення, а відповідно і підвищення мотивації вивчення англійської мови, що виступає одним із основних завдань процесу навчання іноземної мови.

Г. В. Колшанський вважав, що оволодіння іноземною мовою на основі комунікативної лінгвістики повинно розглядатися як поетапний процес. Його кінцева мета є здібність і вміння вступати в іншомовну комунікацію – породжувати і сприймати іншомовне мовлення відповідно до реальної ситуації та поставленої прагматичної мети спілкування. Реорганізація у сфері освіти приведе до цілісності, організованості та відповідності змістовного навантаження процесу навчання іноземної мови. Рівневість системи освіти реалізується за допомогою рівневого підходу та визначення порогу оволодіння міжкультурною комунікативною компетенцією, що повинна відповідати певній сформованості навичок та вмінь [6]. Рівні володіння іноземною мовою визначені за основними видами мовленнєвої діяльності: розуміння, говоріння, письмо. Комітет з питань освіти при Раді Європи щодо навчання іноземних мов виділяє шість основних рівнів оволодіння іноземним мовленням. Для вищих навчальних закладів актуальними є рівні: B2-C2.

Прийняття рівневої системи навчання, за рекомендаціями Ради Європи, значно спрощує процедуру вступу до коледжів, університетів тощо та забезпечує самореалізацію і мобільність студентів у межах Європи.

Незаперечним залишається і той факт, що вивчення іноземної мови безпосередньо пов'язане із використанням технічних засобів. Технізація (термін Ю. І. Пассова) – це ще одна із сучасних тенденцій навчання іноземної мови. Викладач пропонує опосередковане сприйняття зв'язного тексту, що сприяє підвищенню результативності засвоєння мовних знань, закріпленню вивченого та вдосконаленню навичок перцепції. Тут уже особливе значення для навчання аудіювання має використання радіо, телебачення, а також аудіомагнітофонів та відеомагнітофонів, комп'ютерів і т.п. Різні джерела слухання: аудитивні (мовлення вчителя та записи на плівках) і аудіовізуальні (мовлення вчителя + наочність) дозволяють урізноманітнити як умови

пред'явлення інформації, так і умови її сприйняття, а також репрезентують автентичний контекст життєдіяльності носіїв виучуваної мови. Все це є засобами для зосередження уваги та запам'ятовування інформації. Навчання аудіювання передбачає роботу над двома функціональними видами цього виду мовленнєвої діяльності: аудіювання безпосередньо в процесі (діалогічного) спілкування та аудіювання зв'язних текстів в умовах опосередкованого спілкування. У процесі навчання, зокрема на початковому ступені, найчастіше використовується безпосереднє мовлення викладача та студентів. Н. І. Гез, Н. В. Єлухіна, Н. Д. Гальскова та ін. наголошують на специфіці навчання аудіювання, яке пов'язане із екстралінгвістичними факторами (темپ пред'явлення аудіотексту, наявність опори і т.п.), індивідуально-особистісними (мовленнєвий і мовний досвід студентів, рівень сформованості механізмів аудіювання), лінгвістичними (мовна, структурна і змістовна характеристики текстів). Ці фактори, з одного боку, дозволяють успішно організувати процес аудіювання, а з іншого – зумовлюють труднощі сприйняття та розуміння тексту. Власне тенденція технізації процесу навчання іноземної мови дає можливість готувати до «живого» спілкування та подолання труднощів різного характеру.

У сучасній вищій школі щодо вивчення виокреслюється зорієнтованість процесу навчання англійської мови такими тенденціями:

- 1) особистісна орієнтація на студента у процесі навчання іноземної мови;
- 2) міжкультурне спілкування студентів з потенційними співрозмовниками-ровесниками, які живуть в інших країнах;
- 3) освітня автономія студента в умовах безперервності та наступності навчально-виховного процесу;
- 4) іншомовне навчання в умовах мультилінгвізму;
- 5) інтеграція іноземної мови з навчальними предметами циклу суспільно-природничих наук;
- 6) рівневість системи іншомовної освіти;
- 7) технізація, тобто використання сучасних технічних засобів: радіо, телебачення, а також аудіомагнітофонів та відеомагнітофонів, комп'ютерів і тощо.

Аналізуючи систему вищої школи у різних країнах світу – Австрії, Угорщині, Хорватії, Італії, Німеччині, Швейцарії, Чехії, Румунії, Болгарії, Польщі, Бельгії, Естонії, Швеції, Великобританії, Канаді, США – прослідковуємо всі сучасні світові тенденції навчання у вищій школі та переконуємося, що ефективність роботи зі студентами залежить від багатьох факторів. Більшість з цих країн входять до Європейського Союзу, тому нормативним документом для них є рекомендації Ради Європи, що визначають рівні та вимоги до них та забезпечують відповідності ступенів у цілісній системі освіти.

Вчителі для коректної організації процесу вивчення першої іноземної мови мають право на вибір навчально-методичного комплексу, який може бути вітчизняного або ж оригінального видавництва. Велика увага приділяється фактору мотивації вивчення іноземної мови, де враховуються

інтерес та здібності студентів, сформованість відчуття потреби в мовних знаннях. Використання рідної мови передбачається лише за такої необхідності. Врахування психічного розвитку студентів передбачає активне, емоційне та ігрове навчання із створенням проблемних навчальних ситуацій, що сприяють власне їхньому розвитку та професійному розвитку. Отже, процес навчання зорієнтовується на особистість студента, який розвивається в діалозі культур. Відповідно до того наскільки чітко і ясно учні усвідомлюють мету, бачать перспективу та результативність своєї діяльності, настільки вони і прагнуть до самостійності, до самореалізації. Фактор автономності, на сьогоднішній день, є одним із найвагоміших важелів освітнього процесу, так як почуття незалежності, впевненості допоможе студентам визначитися з місцем у суспільстві.

Звичайно, в усіх країнах світу приділяється велика увага вивченню іноземних мов, проте чітко прослідковуються різні підходи до вирішення цієї проблеми, що пов'язані із віковим стартом, кількістю годин на тиждень та тривалістю занять. Деякі країни уже розробили мовний портфель з метою соціальної мобільності.

Таким чином, у процесі навчання іншомовного мовлення у вищій школі потрібно обов'язково враховувати сучасні тенденції навчального процесу, що були нами визначені. Зважаючи на ситуацію, що склалася у нашій країні, саме вони допоможуть зорієнтуватися та визначитися із правильним підходом до організації вивчення іноземної мови студентами. Тому, подальшого дослідження потребує кожен вид іншомовної мовленнєвої діяльності в межах визначених освітніх тенденцій у вищій школі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Програма з англійської мови для професійного спілкування / Г. С. Бакаєва, О. А. Борисенко, І. І. Зуєнок та ін. – К. : Ленвіт, 2005. – 119 с.
2. Гальскова Н. Д. Языковой портфель как инструмент оценки и самооценки учащихся в области изучения иностранных языков / Н. Д. Гальскова // Иностранные языки в школе. – 2000. – № 5. – С. 6–11.
3. Гринюк Г. А. З досвіду білінгвального навчання іноземних мов у країнах Європи / Г. А. Гринюк, Н. А. Серєда, Є. С. Спідин // Іноземні мови в навчальних закладах. – 1998. – № 1. – С. 66–70.
4. Европейский языковой портфель: Предложения по разработке / I. Christ, F. Debyther, A. Dobson & oth. ; под. ред. В. В. Сафоновой ; пер. с англ. – М., 1998. – 155 с.
5. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / наук. ред. укр. вид. С. Ю. Ніколаєва. – К. : Ленвіт, 2003. – 273 с.
6. Зимняя И. А. Педагогическая психология / И. А. Зимняя. – М. : Логос, 2001. – 384 с.
7. Коряковцева Н. Ф. Современная методика организации самостоятельной работы изучающих иностранный язык : пособие для учителей / Н. Ф. Коряковцева. – М. : АРКТИ, 2002. – 176 с.

8. Рабинович Ф. М. Самостоятельная работа учащихся / Ф. М. Рабинович // Иностранные языки в школе. – 1988. – № 4. – С. 31–37.
9. Шумарова Н. П. Мовна компетенція особистості: соціолінгвістичний аспект : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня доктора. філол. наук : спец. 10.02.02.; 10.02.01 / Н. П. Шумарова. – Київ, 1994. – 48 с.
10. *Autonomy & Independence in Language Learning* / Ed. Phil Beuson & Peter Voller. – Longman. Lond & N.G., 1997. – 270 p.
11. Boud D. *Moving Towards Autonomy. Developing Student Autonomy in Learning*, 2nd edn. London : Kogan Page, 1988. – P. 17–39.